

Самсонова Яна Олексіївна,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри
земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: samsonova23yana@gmail.com
ORCID 0000-0001-9938-7206

doi: 10.21564/2414–990x.139.114050
УДК 349.42

ДЕРЖАВНО–ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СТИМУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасний стан розвитку виробництва органічної продукції в Україні та аналіз його нормативно-правового забезпечення дозволяє зробити висновок про недосконалість державної політики у цій сфері, зокрема у частині державної підтримки. У статті проведено дослідження правового забезпечення державного регулювання органічного сільського господарства України та зарубіжних країн, детально розглянуто напрями прямої та непрямої державної підтримки, визначено недоліки національного законодавства в частині маркування, сертифікації та державно-правових механізмів стимулювання виробництва органічної продукції, на підставі чого надано пропозиції щодо їх удосконалення.

Ключові слова: органічне виробництво; законодавство; субсидія; сільськогосподарська продукція; державна підтримка сільського господарства.

Самсонова Я. А., кандидат юридических наук, ассистент кафедры земельного и аграрного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков. e-mail: samsonova23yana@gmail.com ; ORCID 0000-0001-9938-7206

Государственно-правовое обеспечение механизмов стимулирования производства органической продукции

Современное состояние развития производства органической продукции в Украине и анализ его нормативно-правового обеспечения позволяет сделать вывод о несовершенстве государственной политики в этой сфере, особенно в части государственной поддержки. В статье проведено исследование правового обеспечения государственного регулирования органического сельского хозяйства Украины и зарубежных стран, в частности подробно рассмотрены направления прямой и косвенной государственной поддержки, определены недостатки национального законодательства, в том числе порядка маркировки, сертификации и государственно-правовых механизмов стимулирования производства органической продукции, на основании чего даны рекомендации по усовершенствованию правового регулирования данных отношений.

Ключевые слова: органическое производство; законодательство; субсидия; сельскохозяйственная продукция; государственная поддержка сельского хозяйства.

Вступ. Серед пріоритетних завдань, які поставлені перед Україною Стратегією державної екологічної політики на період до 2020 р., визначено створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства та збільшення до 2020 р. частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві до 7 % [1]. Станом на 2016 р. площа сертифікованих органічних угідь складала 1,1 % від загальної площі сільськогосподарських угідь країни, що свідчить про дуже помірне виконання завдань, поставлених перед державою. Наприклад, у країнах, де менш придатні умови для сільського господарства, частка органічних земель складає: 30,2 % – Ліхтенштейн; 21,3 % – Австрія; 16,9 % – Швеція; 12,8 % – Латвія; 11,7 % – Італія [2]. Такі дані свідчать про необхідність унесення змін до напрямів та механізмів стимулювання суб'єктів до органічного сільськогосподарського виробництва.

Аналіз літературних даних і постановка задачі дослідження. Проблеми забезпечення виробництва екологічно чистої продукції мають першочергове значення для держави. Це пояснюється, перш за все, впливом на формування здоров'я нації, яке за ст. 3 Конституції України визнається однією із найвищих соціальних цінностей. Розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції передбачає можливість забезпечення стабільності розвитку аграрного сектору через раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, виправлення близької до критичної екологічної ситуації країни, а також зайняття конкурентних позицій на міжнародному ринку виробників такої продукції. Загальновизнано у всьому цивілізованому світі те, що аграрний сектор – це система, не спроможна до саморегулювання. Виробництво органічної продукції, яке супроводжується дуже великим ступенем ризикованості й в більшості випадків є найбільш затратним, ніж традиційне виробництво, не здатне розвиватися, особливо на стадії становлення, без цілеспрямованої державної підтримки товаровиробників, яка на сьогодні потребує зміни пріоритетів в умовах світової глобалізації [3, с. 93–94].

Дослідженню проблем виробництва органічної продукції в Україні у сфері державної підтримки присвячені праці вітчизняних науковців В. І. Артиша (V.I. Artyshta), Н. А. Берлач (N.A. Berlach), О. В. Гафурової (O.V. Hafurovoi), Х. А. Григор'євої (Kh.A. Hryhor'ievoi), А. В. Духневича (A.V. Dukhnevycha), С. І. Марченко (S.I. Marchenko), Д. М. Коломійцевої (D.M. Kolomiitsevoi), Н. Прокопчук (N. Prokorchuk), В. Ю. Уркевича (V.Iu. Urkevycha). Серед зарубіжних авторів, які займалися дослідженнями у цій сфері, слід назвати І. Урбана (I. Urban), Б. Хубера (B. Khuber), Г. Шварца (G. Schwartz). Проте деякі аспекти державного регулювання виробництва органічної продукції на сьогодні потребують окремого наукового дослідження, враховуючи проблемність та актуальність даного питання.

Метою статті є порівняльний аналіз правового забезпечення державної підтримки органічного сільського господарства України та зарубіжних країн, визначення недоліків державно-правових механізмів стимулювання вироб-

ництва органічної продукції та надання рекомендацій щодо розвитку їх перспективних напрямів.

Виклад основного матеріалу. Основними причинами невиконання вищезазначених державних програмних цілей є: по-перше, недосконалість діючого законодавства щодо розвитку органічного сектора; по-друге, відсутність пріоритетності державної підтримки органічного сільського господарства; по-третє, низький попит на органічну продукцію на внутрішньому ринку країни (за даними по споживанню органічної продукції на 2015 р. в Україні на одну людину спожито на 0,39 євро такої продукції, у той час як у Німеччині на 106 євро, США – 111, Франції – 83, Швейцарії – 262, Італії – 38 [2]). Ці три блока негативних явищ, на нашу думку, потребують найбільшої уваги щодо їх скорішого вирішення задля розвитку одного із стратегічних напрямів державної аграрної політики та реалізації її концептуальних засад.

Правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини в Україні регламентовано Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013 р. № 425-VII [4]. Практика застосування норм даного Закону у процесі виробництва органічної продукції показала недосконалість правового регулювання досліджуваних відносин, зокрема в частині вимог до маркування та обігу продукції, порядку сертифікації виробництва, відповідальності за порушення законодавства у цій сфері.

Сьогодні система маркування та сертифікації органічної продукції в Україні перебуває на стадії формування та становлення, через що у законодавстві міститься велика кількість прогалин та суперечностей, які негативно впливають на врегулювання відносин у сфері органічного виробництва сільськогосподарської продукції та сировини. Наприклад, новий Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 р. № 124-VIII [5], який було прийнято на зміну Закону України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 р. № 2406-III [6] не містить таких понять, як «аудитор з сертифікації», «сертифікат відповідності», якими оперує у ст. 1 п. 2 чинний Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013 р. № 425-VII [4], відсилаючи до нечинного нормативного акта.

Національні стандарти органічного виробництва також перебувають на етапі розроблення, що негативно впливає на процес сертифікації. В Україні та інших країнах, які не є членами Європейського Союзу та в яких не розроблені власні національні стандарти, продукція сертифікується за стандартами міжнародного рівня, які в основному є спрощеною версією Європейських Стандартів, та адаптує їх для застосування за межами ЄС. Але такі стандарти не в повному обсязі враховують положення відповідних документів ЄС, серед яких Директива Комісії (ЄС) № 889/2008 від 05.09.2008 р. «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 від 05.09.2008 р. «Про органічне вироб-

ництво та маркування органічної продукції», що впливає на застосування не гармонізованих між собою стандартів та неоднозначну сертифікацію органічної продукції за різними системами координат, вибір якої залежить від представників іноземних компаній, що здійснюють оцінку відповідності органічної продукції з орієнтацією на кінцевого споживача (внутрішньої або міжнародної орієнтації).

Відсутність законодавчо закріпленого порядку маркування органічної сільськогосподарської продукції, вимог до органічної продукції, яка підлягає маркуванню, та критеріїв надання відповідних знаків унеможлиблює конкретизацію відповідальності за порушення законодавства у цій сфері, що викликає наявність великої кількості фальсифікованої продукції на ринку органічної продукції. І хоча наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 495 від 25.12.2015 р. «Про затвердження державного логотипу для органічної продукції (сировини)» [7] було затверджено державний логотип для органічної продукції (сировини), його застосування фактично є необов'язковим і зустрічається рідко на вітчизняній продукції, позаяк існує законодавчий дозвіл застосування приватних логотипів (п. 2. ст. 29 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [4]). Такі приватні логотипи часто маркують неякісну або неорганічну продукцію, використовуючи елементи маркування органічної продукції (сировини), і вводять в оману покупців. Наприклад, у Німеччині існує ціла низка приватних органічних маркувань і стандартів, які є переважно власністю фермерських асоціацій (Bioland, Demeter, Naturland, Biopark). Такі асоціації вважаються органічними «преміум-брендами», мають суворіші правила та систему моніторингу у порівнянні з вимогами Постанови ЄС № 834/2007 від 05.09.2008 р.

Слід зазначити, що з метою удосконалення законодавства у досліджуваній сфері Міністерством аграрної політики та продовольства розроблено проект Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 24.11.2016 р. № 5448 [8], яким встановлено загальні засади державного регулювання у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, повноваження центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державне регулювання у цій сфері, а також права й обов'язки суб'єктів ринку органічної продукції. Проектом регламентовано вимоги до виробництва, маркування та обігу органічної продукції, встановлено основні засади здійснення порядку сертифікації органічного виробництва та враховано європейський досвід державно-приватної системи контролю органічної продукції.

Досвід країн з розвиненим органічним виробництвом сільськогосподарської продукції показує, що державна підтримка має дуже велике значення для становлення та розвитку даного сегмента господарювання. У більшості країн-членах Європейського Союзу основним напрямом державної підтримки сьогодні є субсидії. Враховуючи домовленості про лібералізацію світової торгівлі у рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі від 15.04.1994 р. [9], які містять заборону прямих субсидій на виробництво харчових продуктів, субсидії повинні бути спрямовані на розвиток сільських територій, захист навколишнього середовища,

забезпечення якості і безпеки харчових продуктів та добробуту тварин, а також підтримку виробників, а не виробництва. Отримання суб'єктом господарювання повного обсягу субсидії залежить від виконання низки вимог щодо охорони навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів, захисту рослин і стандартів утримання тварин. У деяких країнах субсидії надаються тільки протягом перехідного періоду, у інших – обсяг субсидій залишається незмінним у процесі функціонування суб'єкта органічного виробництва. Так, у Швейцарії виплати для виробників органічної продукції поділяються на загальні прямі виплати та екологічні, які швейцарські виробники можуть отримувати додатково до загальних. Екологічні виплати включають покриття витрат на органічне сільське господарство, які складають 970 євро за 1 га площ під спеціальними культурами (овочі, лікарські трави тощо), 647 євро за 1 га площ під іншими сільськогосподарськими культурами, 162 євро – луки, пасовища [10]. Такі заходи державної підтримки показали ефективну результативність швейцарської аграрної політики, наслідком якої став динамічний розвиток органічного сільського господарства (у період з 1990 р. до 2011 р. кількість органічних господарств зросла з 800 до 6000). За даними Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL) на 2011 р., у Швейцарії налічувалось 123000 га органічних сільськогосподарських земель, що складало 11,7 % від загальної площі усіх сільськогосподарських угідь країни [11].

Франція стала найпершою країною-членом ЄС, яка впровадила заходи підтримки органічного сільського господарства після прийняття Постанови Ради ЄС № 2078/92 від 30.06.1992 р. «Про методи сільськогосподарського виробництва сумісні з вимогами захисту навколишнього середовища та розвитку сільських територій», якою була затверджена одна з перших агроєкологічних програм [12, с. 51]. Через регіональну структуру сільськогосподарської політики у Франції у різних регіонах були впроваджені різні заходи і види підтримки в рамках певних параметрів, визначених на національному рівні. Слід зазначити, що спочатку надавався пріоритет державної підтримки переходу на органічне виробництво – фермери отримували субсидії лише протягом перехідного періоду (максимум 5 років), але з прийняттям Постанови ЄС № 2078/92 з'явилася можливість отримання платежів новоствореними органічними господарствами. Так, у Франції розмір виплат залежить від призначення сільськогосподарських земель: при використанні орних земель виплати за перехід на органічне сільське господарство складають 200 євро на га, а виплати на ведення органічного сільського господарства – 100–151 євро на га; при використанні земель під однорічними овочами/лікарськими травами виплати за перехід складають 350–900 євро за га, при веденні господарства – 150–600 євро/га; землі під виноградниками відповідно 350 євро/га при переході та 150–600 євро/га на ведення господарства. Але законодавством Франції встановлено певні обмеження щодо максимальних сум субсидій на ферму, які різняться залежно від регіону – від 7600 євро до 30400 євро на рік на одне господарство. Фермери, які не отримують виплати на підтримку ведення орга-

нічного сільського господарства, можуть отримати податковий кредит у сумі 2500 євро на господарство на рік та 400 євро на гектар, але не більше 4000 євро на рік [13]. Окрім фінансової підтримки, через заходи державного регулювання було започатковано стимулювання ініціатив суб'єктів щодо збуту, тренінгів та наукових досліджень. Загальними результатами такої політики стало суттєве збільшення кількості земель, які обробляються органічними методами, та заняття становища країни з найвищим темпом зростання ринку органічної продукції в Європейському Союзі.

Ще одним прикладом країни з динамічним розвитком органічного виробництва за останні десятиріччя є Польща. У 2011 р. 609 412 га сільськогосподарських угідь використовувались під органічне господарство. Це становило 3,9 % усіх сільськогосподарських земель країни. Порівняно з 2000 р. площа під органічне виробництво (з 22 000 га) зросла більш, ніж у 20 разів [12, с. 66]. Таким чином, Польща показала один з найшвидших темпів росту площ, зайнятих під органічне сільське господарство, серед країн Європи. Поряд з державними виплатами з національного бюджету на проведення наукових досліджень в органічному сільському господарстві, погашення витрат на інспектування та сертифікацію, а також на дорадчі послуги, велику роль у розвитку та підтримці органічного виробництва відведено, як і в попередньо розглянутих країнах, виплатам за перехід на органічне виробництво та ведення органічного сільського господарства залежно від цільового призначення земельних ділянок.

Отже, розвиток виробництва органічної продукції, яке супроводжується дуже великим ступенем ризикованості і у більшості випадків є більш затратним, ніж традиційне виробництво, особливо на стадії становлення, великою мірою залежить від зваженої та цілеспрямованої державної підтримки товаровиробників. Субсидії для органічного сільського господарства формують основу підтримки у більшості країн світу, які знаходяться на стадії становлення. Виходячи з вищенаведеного, з метою прискорення розвитку органічного сектору сільського господарства необхідно на законодавчому рівні, зокрема у ст. 4 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», закріпити принципи протекціонізму органічного виробництва та пріоритетності розвитку цього напрямку сільського господарства [3, с. 99] як основних засад реалізації державної аграрної політики.

Аналіз норм чинного законодавства України щодо фінансової державної підтримки операторів органічного виробництва дає підстави зазначити, що така підтримка надається у вигляді бюджетної дотації за екологічно чисте молоко власного виробництва, продане молокопереробним підприємствам для виготовлення продуктів дитячого харчування на молочній основі у розмірі 750 гривень за 1 тону молока [14], та фінансової підтримки на конкурсних засадах на поворотній основі фермерським господарствам для проведення оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини) строком до п'яти років у розмірі, що не перевищує 500 тис. грн. [15]. На жаль, сьогодні в Україні дуже слабкий рівень підтримки органічного виробництва з боку держави, а більшість норм

законів України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013 р. № 425-VII, «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-XII, «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 962-IV, «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-XII, які не стосуються безпосередньої фінансової підтримки, мають декларативний характер через брак конкретних механізмів їх реалізації.

Позаяк найближчим часом годі й очікувати поліпшення ситуації у сфері надання фінансової підтримки виробникам органічної продукції, вважаємо доцільним звернутися до досвіду країн з високими показниками органічного виробництва, але з мінімальною державною фінансовою підтримкою і розробити альтернативні механізми стимулювання. Такий досвід накопичено у Нідерландах, Молдові, Туреччині.

У Нідерландах з 2005 р. відмовились від прямої фінансової допомоги у вигляді субсидії для виробників, окрім разової виплати до 650 євро на рік на одне господарство та дії спеціальних пільг щодо оподаткування і фінансування. Зараз не виділяється державна підтримка, що була б пов'язана з сумою фінансування на 1 га, для переходу на органічне сільське господарство або його ведення. Головний акцент робиться на заохоченні попиту, а також підвищенні рівня знань та впровадженні інновацій. Фермери інтенсивно співпрацюють, обмінюються своїми технологіями та досвідом, результатом чого є висока продуктивність органічного сектору країни. У 1992 р. була створена органічна платформа «Biologica» (зараз має назву «Bionext»), яка об'єднує всіх учасників органічного сектору, включаючи фермерів, трейдерів, переробні підприємства, споживачів та дослідників. Слід зазначити, що уряд Нідерландів відіграє у розвитку велике значення через розробку і реалізацію конкретних планів щодо становлення органічного ринку сільськогосподарської продукції, законодавчо забезпечуючи їх поступове втілення. У 2008 р. було запроваджено 3-й план дій «Програмний документ про органічне сільське господарство (2008–2011 рр.) – Органічні зв'язки, перспективи росту» [16], загальний бюджет якого склав 49,2 млн євро, яким було визначено основні цілі: зміцнення зв'язків між органічним сільським господарством та іншими галузями сталого розвитку, розвинення органічного сектору в міцний незалежний сектор та сприяння обміну знаннями через реалізацію визначених завдань. Досвід цієї країни доводить, що встановлення програмних цілей та способів їх реалізації на державному рівні відіграє вирішальну роль у досягненні пріоритетних напрямів державної політики.

У Туреччині органічне сільське господарство визнано головним інструментом розвитку сільських територій. Існує декілька державних програм, які підтримують органічне сільське господарство. Окрім Програми прямої підтримки, за якою виплати здійснюються з розрахунку на гектар (75 євро/га), діє проект «Поширення знань про органічне сільське господарство», який фінансується з державного бюджету. Для підтримки органічного сектору Міністерство сільського господарства та розвитку сільських територій Туреччини (MARA) організовує інформаційні кампанії для підвищення обізнаності та зацікавленості в органіч-

ному виробництві виробників та споживачів. Так, Міністерством призначаються фахівці з органічного сільського господарства, які в кожному з 81-го провінційного сільськогосподарського директорату запроваджують навчальні програми. Законодавством Туреччини про органічне сільське господарство передбачено обов'язкове транслювання кожен місяць на державному телебаченні програми для популяризації органічного сектору. Також одним з організаційно-правових механізмів стимулювання органічного виробництва, не пов'язаним з прямим фінансуванням виробників, є підтримка у сфері кредитування, сутність якої полягає у наданні Сільськогосподарським банком Туреччини кредитів для всіх підприємців органічного сектору зі зниженою на 60 % ставкою [12, с. 81–83].

Для розроблення організаційно-правових напрямів розвитку органічної форми господарювання в Україні цінним є також досвід Молдови. Стратегічний вектор у розвитку органічного сільського господарства Молдови – активна діяльність у галузі наукових досліджень та інновацій. У співпраці з урядом Академія наук Молдови ініціювала прийняття Національної програми на 2007–2010 рр. «Екологічне сільське господарство», затвердженої Постановою Уряду Республіки Молдова «Про введення у дію Закону про екологічне сільське господарство» від 10.02.2006 р. № 149 [17]. Основною метою Програми є об'єднання зусиль різних науково-дослідних закладів щодо запровадження екологічного сільського господарства для досягнення сталого економічного, екологічного та соціального розвитку. Окрім цього, у Молдові діє програма заохочення споживання органічних продуктів у державному та громадському секторі (школах, дитячих садках, лікарнях, армії та державних закладах) шляхом надання субсидій у розмірі 20 % середньої ціни традиційного продукту цієї номенклатури. Субсидії також надаються виробникам органічної продукції, призначеної на експорт, у розмірі 40 % від ціни традиційного продукту і 20 % – для товарів, реалізованих на внутрішньому ринку країни [12, с. 76]. Отже, можливість реалізувати органічну продукцію за більш високою ціною не за рахунок споживачів є важливою рушійною силою молдовського органічного сільського господарства.

Таким чином, досвід органічного виробництва в інших країнах свідчить, що не завжди пряма державна підтримка ефективно впливає на розвиток галузі. Є багато альтернативних механізмів стимулювання виробництва, але держава відіграє провідну роль в їх втіленні у життя та ефективності. Вони мають бути розроблені та впроваджені на національному рівні, через прийняття державних програм та концепцій, під керівництвом відповідних органів державної влади за участю зацікавлених суб'єктів органічного руху [18, с. 196].

Слід зауважити, що дуже важливе значення у досягненні ефективних результатів реалізації непрямих напрямів державної підтримки має розуміння населенням країни, як виробниками, так і споживачами, переваг органічного сільського господарства. Цілком слушно Коломійцева Д. М. (Kolomiitseva D.M.) зазначає, що саме через показники попиту та пропозиції на органічну сільськогосподарську продукцію можна визначити рівень економічної та соціальної розвиненості держави, а через стан правового регулювання державної політики в сфері

виробництва та реалізації органічної сільськогосподарської продукції та сировини – ступінь розвитку суспільної свідомості в самій державі [19, с. 111]. Нині поширення інформації про виробництво та реалізацію органічної продукції, органічну продукцію, систему гарантій та контролю в засобах масової інформації, відповідно до ст. 9 Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини від 03.09.2013 р. № 425-VII, покладено на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Але ця норма фактично не реалізується в силу відсутності конкретного механізму її застосування та невизначеності відповідальних осіб у цій сфері.

Грунтуючись на нормах Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17.06.2004 р. № 1807-IV [20], з метою підвищення рівня знань щодо ведення органічного господарства у сільській місцевості доцільно як напрям державної підтримки передбачити окремий різновид дорадчих послуг соціального характеру, які будуть фінансуватися за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів і спрямовуватися на роз'яснення питань економіки, сучасних технологій, маркетингу, екологічного підприємництва, екологізації виробництва та законодавчого забезпечення у цій сфері.

Становлення та розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції супроводжується оновленням та вдосконаленням основних засобів технічно-технологічного забезпечення виробництва, впровадженням наукових розробок, що потребує проведення інноваційно-інвестиційних заходів у сфері сільського господарства. З огляду на переважну роль держави у впровадженні інноваційно-інвестиційної політики, слід зазначити, що така політики повинна спрямовуватися не тільки на поліпшення структури та якості сільського господарства, а й на покращання соціальної сфери села, спрямованої на формування інвестиційного клімату, за допомогою раціонального поєднання методів та форм державного регулювання [21, с. 183]. Саме за таких умов може бути реалізовано прискорення розвитку та підвищення конкурентоспроможності органічного сектору сільськогосподарського виробництва.

Висновки. Для досягнення поставлених державою завдань у сфері розвитку органічного сільського господарства, окрім удосконалення нормативно-правового регулювання цих відносин, зокрема у сфері державної підтримки, слід утілювати інші заходи організаційно-правового стимулювання до органічного виробництва, які будуть сприяти виникненню інтересу як у фермерів, так і у споживачів, акцентуючи увагу на підвищенні попиту на таку продукцію. Але спершу слід створити спеціальний орган державної влади (комітет, департамент тощо), відповідальний за розроблення, реалізацію та контроль державної політики у сфері органічного сільського господарства, далі визначити загальний вектор державної політики у цій сфері із зазначенням конкретних напрямків та шляхів їх реалізації через прийняття Національної програми розвитку органічного виробництва. Без реалізації цих двох напрямів важко говорити про досягнення позитивних результатів у сфері як прямої фінансової, так і непрямої підтримки органічного сільського господарства.

Список літератури:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 26. Ст. 218.
2. Милованов Є. Значення та місце української органічної продукції в Україні та на світовому ринку. *Органічне виробництво – пріоритетний напрямок аграрного сектору України*: матеріали круглого столу (Київ, 8 червня 2017 р.). URL: <http://organic.com.ua/uk/news/494-organic-2017>.
3. Самсонова Я. О. Правове забезпечення державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2016. Вип. 243. С. 93–101.
4. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 р. № 425-VII. Дата оновлення: 05.04.2015р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/>.
5. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 14. Ст. 96.
6. Про підтвердження відповідності: Закон України від 17.05.2001 р. № 2406-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 32. Ст. 169.
7. Про затвердження державного логотипу для органічної продукції (сировини): наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 25.12.2015 р. № 495. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0099-16>.
8. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: проект Закону України від 24.11.2016 р. № 5448. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576.
9. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року: СОТ, Угода від 15.04.1994 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_003.
10. Федеральне відомство сільського господарства Швейцарії, звіт з сільського господарства, прями виплати, Берн (BLW (2011): Agrarbericht 2010, Direktzahlungen, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern). URL: <http://www.blw.admin.ch>.
11. Willer H. and U. Niggli: Switzerland – Country Report. The Organic World Website, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, 2010, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM). URL: <http://www.organic-europe.net/switzerland.html>.
12. Урбан І., Хубер Б., Прокопчук Н. та ін. Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства: досвід інших країн. Київ: ФОП Задорожна С. О., 2013. 124 с.
13. Schwarz, Gerald; Nieberg, Hiltrud and Sanders, Jörn, 2010. Organic Farming Support Payments in the EU. *Landbauforschung Sonderheft*, no. 339. Johann Heinrich von Thünen-Institut (vTI), D-Hamburg.
14. Про затвердження розмірів бюджетної тваринницької дотації на 2011 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2011 р. № 182. *Офіційний вісник України*. 2011. № 16. Ст. 670.
15. Про затвердження Порядку використання коштів передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1102. Дата оновлення: 16.09.2016 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Програмний документ про органічне сільське господарство (2008–2011 рр.) – Органічні зв'язки, перспективи росту. Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. URL: http://www.futurepolicy.org/fileadmin/user_upload/Axel?Organic_agriculture_2008_2011_NL.pdf.
17. Про введення у дію Закону про екологічне сільське господарство: Постанова Уряду Республіки Молдова від 10.02.2006 р., № 149. URL: <http://lex.jastis.md>.
18. Самсонова Я. О. Щодо організаційно-правових механізмів стимулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції. *Правові засади ведення органічного землеробства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29–30 вересня 2017 р.) Харків: Доміно, 2017. С. 193–197.

19. Коломійцева Д. М. Правове регулювання державної політики органічного агровиробництва в Україні. *Правові засади ведення органічного землеробства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29–30 вересня 2017 р.) Харків: Доміно, 2017. С. 110–115.

20. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 р., № 1807-IV. Дата оновлення: 09.12.2012 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

21. Панченко В. В. Деякі організаційно-правові питання використання земель для органічного землеробства. *Правові засади ведення органічного землеробства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29–30 вересня 2017 р.) Харків: Доміно, 2017. С. 181–184.

References:

1. Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku: Zakon Ukrainy vid 21.12.2010 r. № 2818-VI (2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 26, art. 218.

2. Mylovanov, Ie. (2017). Znachennia ta mistse ukraïnskoi orhanichnoi produktsii v Ukraini ta na svitovomu rynku. *Orhanichne vyrobnytstvo – priorityetni napriamok ahrarynoho sektoru Ukrainy*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Kiev. URL: <http://organic.com.ua/uk/news/494-organic-2017> [in Ukrainian].

3. Samsonova, Ya.O. (2016). Pravove zabezpechennia derzhavnoi pidtrymky vyrobnykiv organichnoi silskohospodarskoi produkciyi v Ukraini [Legal providing of support of organic agricultural products in Ukraine]. *Naukovyj visnyk Nacional'nogo universytetu biosursiv i pry`rodokory`stvannia Ukrainy` – Scientific Journal of National University of Life and Environmental Sciences of Ukrain*, 243, 93–101 [in Ukrainian]

4. Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii ta syrovyny: Zakon Ukrainy vid 03.09.2013 r. № 425-VII. Data ovlennia: 05.04.2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/>.

5. Pro texnichni reglamenti ta ocinku vidpovidnosti: Zakon Ukrainy vid 15.01.2015 r. № 124-VIII (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 14, art. 96.

6. Pro pidtverdzhennia vidpovidnosti: Zakon Ukrainy vid 17.05.2001 r. № 2406-III (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 32, art. 169.

7. Pro zatverdzhennia derzhavnoho lohotypu dlia orhanichnoi produktsii (syrovyny): nakaz Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 25.12.2015 r. № 495. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0099-16>.

8. Pro osnovni pryncypy ta vymogy do organichnogo vyrobnytstva, obigu ta markuvannia organichnoi produkciyi: proekt Zakonu Ukrainy vid 24.11.2016 r. № 5448. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576.

9. Generalna ugoda z taryfiv i torgivli 1994 roku: Svitova organizaciya torgivli, Ugoda vid 15.04.1994 r. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_003.

10. Federalne vidomstvo silskoho hospodarstva Shveysarii, zvit z silskoho hospodarstva, priami vyplaty, Bern (BLW (2011): Agrarbericht 2010, Direktzahlungen, Bundesamt für Landwirtschaft, Bern). URL: <http://www.blw.admin.ch>.

11. Willer, H. and U. Niggli: Switzerland – Country Report. The Organic World Website, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Switzerland, 2010, World of Organic Agriculture, FiBL-IFOAM). URL: <http://www.organic-europe.net/switzerland.html>.

12. Urban, I., Khuber, B., Prokopchuk, N. (2013). Mozhlyvosti derzhavnoi pidtrymky dlia rozvytku orhanichnoho silskoho hospodarstva: dosvid inshykh krain. Kyiv: FOP Zadorozhna S.O. [in Ukrainian].

13. Schwarz, Gerald; Nieberg, Hiltrud and Sanders, Jörn, 2010. Organic Farming Support Payments in the EU. *Landbauforschung Sonderheft*, no. 339. Johann Heinrich von Thünen-Institut (vTI), D-Hamburg.

14. Pro zatverdzhennia rozmiriv biudzhetnoi tvarynnytskoi dotatsii na 2011 rik: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.03.2011 r. № 182. (2011). *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 16, art. 670.

15. Pro zatverdzhennia Poriadku vykorystannia koshtiv peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia nadannia pidtrymky fermerskym hospodarstvam: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.08.2004 r. № 182. (2004). Data onovlennia: 16.09.2016. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Prohramnyi dokument pro orhanichne silske hospodarstvo (2008–2011 rr.). *Orhanichni zv'iazky, perspektyvy rostu – Organichni zvyazky, perspektyvy rostu*. Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality of the Netherlands, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. URL: http://www.futurepolicy.org/fileadmin/user_upload/Axel?Organic_agriculture_2008_2011_NL.pdf.
17. Pro vvedennia u diyu Zakonu pro ekologichne silske hospodarstvo: Postanova Uryadu Respubliky Moldova vid 10.02.2006 r. № 149. URL: <http://lex.jastis.md>.
18. Samsonova, Ya.O. (2017). Shchodo orhanizatsiino-pravovykh mekhanizmv stymuliuвання vyrobnytstva orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii. *Pravovi zasady vedennia orhanichnoho zemlerobstva*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Kharkiv: Domino, 193–197 [in Ukrainian]
19. Kolomiitseva, D.M. (2017). Pravove rehuliuвання derzhavnoi polityky orhanichnoho ahrovyrobnytstva v Ukraini. *Pravovi zasady vedennia orhanichnoho zemlerobstva*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Kharkiv: Domino, 110–115 [in Ukrainian]
20. Pro silskohospodarsku doradchu diialnist: Zakon Ukrainy vid 17.06.2004 r. № 124-VIII (2015) №1807-IV. Data onovlennia: 09.12.2012. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
21. Panchenko, V.V. (2017). Deiaki orhanizatsiino-pravovi pytannia vykorystannia zemel dlia orhanichnoho zemlerobstva. *Pravovi zasady vedennia orhanichnoho zemlerobstva*: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Kharkiv: Domino, 181–184 [in Ukrainian]

Samsonova Y. O., PhD in Law, Assistant Professor of the department of Land and Agricultural Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: samsonova23yana@gmail.com ; ORCID 0000-0001-9938-7206

State and legal support of mechanisms for stimulating production of organic agricultural products

The current state of development of production of organic products in Ukraine and analysis of its normative and legal support proves the imperfection of state regulation in this area, in particular, in terms of state support. Among the main reasons for the slow development of this economic sector in Ukraine, one can identify: the imperfection of the current legislation on the development of the organic sector, in particular, in relation to labeling, certification and state-legal mechanisms for stimulating the production of organic products; lack of priority of state support for organic agriculture; low demand for organic products in the domestic market of the country. The article analyzes legal support of direct financial and indirect state support of organic agriculture of Ukraine and foreign countries, deficiencies of organizational and legal mechanisms for stimulating the production of organic products, provides recommendations for the development of their perspective directions, proposes amendments to the existing national legislation in the area of improving indirect state support measures. It is concluded that in order to achieve the tasks set by the state in the field of organic agriculture development, in addition to improving regulatory and legal adjustment of these relations, in particular in the field of state support, other measures of organizational and legal incentives for organic production should be implemented, which will promote the emergence of interest both from the farmers, and consumers, focusing on the increased demand for such products. But, given the importance of the state in the development of the studied relations, first of all, it is necessary to create a special state authority (committee, department, etc.), responsible for the development, implementation and control of state policy in the field of organic agriculture, and secondly, to determine the general vector state policy in this area, indicating specific directions and ways of their implementation through the adoption of the National Program for the Development of Organic Production.

Keywords: organic farming; legislation; agricultural products; subsidy state support of agriculture.

Надійшла до редакції 06.11.2017 р.